

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 3
HÄFTE 8
1916

DAMER!

Nu inkommet **nyheter** i skotska, randiga och enfärgade

Blustyger

i alla prislägen fr. .... 0.45 pr mtr
Ett parti randigt och enfärgat

Siden

till blusar borts lumpas.

Kjoltyger,

60 cm. br., i grått och blått från 0.88 pr mtr.

Cheviot. Sammet.

Stuvar.

Trådgardiner	fr. kr. 0 23
Strandkoffor	» » 3.50
Underkjolar, satin	» » 2.65
Reformliv	» » 1.30
Snörliv	» » 2.35
Korsettskyddare, trikå	» » 0.75
Tröjor Lahmans	» » 0.80
Kalsonger, trikå	» » 1.25
Linnen	» » 1.05

Strumor och Vantar. Sybehör m. m.

SVENSKA VARUHUSET

1 tr., 54 Drottninggatan 54, 1 tr.
37 Stora Nygatan 37

Ledig annonsplats!

YTTRE SKADOR.

Ingen, som genom egna iakttagelser lätt känna Salubrins fördelande och smärtstillande verkningar och dess förmåga att hålla sår rena och friska uraktlåter att ständigt hava det till hands för behandling av yttre skador, såsom kontusioner, sår, brännskador, kylknölar m. m.

Även som behandlingsmedel för skador å husdjur anse lantbrukare Salubrin vara det billigaste preparatet på grund av dess utmärkt gynnsamma verkningar. Partilager hos Geijer & Co, Stockholm.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG III

15 APRIL 1916

HÄFTE 8

Husmodersutbildning.

I.

De bistra tider vi nu leva uti skjuter frågan om vårt dagliga bröd mer än vanligt i förgrunden. Problemet att få inkomsterna att räcka till livets nödortft lägger tyngre bördor än vanligt på husmödrarnas skuldror, men ökar också betydelsen av deras arbete. Det är därför naturligt, att man på många håll med bekymmer undrar om våra husmödrar äro rustade för de ökade svårigheterna. Frågan om husmödrarnas vilja och förmåga att på ett rationellt sätt sköta sina hem har blivit en nationalekonomisk sak av högsta betydelse, och möjligheterna till utbildning för det husmoderliga kallet har därför också blivit en fråga, som kan glädja sig åt det livligaste intresse från vitt skilda håll och skilda synpunkter.

Men denna i våra dagar så brännande fråga är därför icke ny, den har varit mer eller mindre på tapeten under de sista femtio åren och kan sägas vara ett av de många sociala spörsmål, som industrialismen och den därmed följande omläggningen av det moderna samhället medfört.

Det är rätt betecknande för frågans innebörd, att det första kravet på utbildning för det husmoderliga kallet kom från läkarhåll och att de första "hushållskolorna" blevo resultatet av doktor v. Posts i början av 60-talet framförda klagomål över husmödrarnas bristande kunskaper i matlagning. År 1867 framfördes den första motionen i huslig ekonomi i riksdagen. Namnet var ännu ej skapat, men motionärens, folkskoleinspektör Meijerbergs tanke var den, som först i våra dagar fått gehör och förståelse, nämligen behovet av att införa undervisning i husligt arbete vid de kvinnliga folkskoleseminarierna. Meijerbergs motion avslogs med den motiveringen, att då "sådan undervisning icke skulle kunna till något verkligt gagn för lärjungarna meddelas i folkskolan utan att hennes bestämelse att utgöra en anstalt för bibringande av allmän medborgerlig bildning skulle förfelas", så passade den ej häller på seminarierna.

Först 25 år senare, eller 1892, hade man i riksdagen börjat få ögonen öppna

för att det låge i statsnyttans intresse att understödja utbildning på detta område, varför riksdagen beviljade ett anslag av 5,000 kr. till utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi. Under tiden hade på enskilt initiativ med enskilda och kommunala medel försök gjorts att införa ämnet både i högre flickskolor och folkskolor. 1896 fick ett par högre flickskolor anslag från staten för sina kurser i huslig ekonomi, och 1906 beviljades på grund av en större utredning i frågan ett anslag på 60,000 kr. till undervisning i huslig ekonomi vid folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor. 1912 kom slutligen anslaget till lanthushållsskolorna, och i denna stund utgår c:a 300,000 kr. ur statskassan till olika slag av undervisning i detta ämne.

Frånräknar man de 55,000 kr., som gå till utbildning av lärarinnor, samt de 62,000 kr. till lanthushållskurser, så går så gott som hela återstoden eller c:a 180,000 kr. till barnskolan.

Åsikterna ha sedan 1867 ändrats därhän, att det nog kan sägas, att man nu är fullt enig om att huslig ekonomi är ett ämne, som väl försvarar sin plats på skolschemat. I princip har detta också erkänts genom att bevilja statsanslag till anordnandet av undervisning i huslig ekonomi för den ena skoltypen efter den andra. Anslag utgår sålunda ej blott till högre flickskolor utan även till enskilda och kommunala mellanskolor och högre goss- och samskolor, samt, som ovan nämnts, till folkskolor, folkhögskolor och högre folkskolor.

Två tredjedelar av de högre under-

visningsanstalterna ha infört ämnet, och bidrager staten till kostnaderna härför med c:a 40,000 kr. och kommanerna med ungefär samma summa.

För folkskolan ställer sig saken betydligt sämre i det att blott 5 % meddela undervisning i huslig ekonomi. Folkundervisningskommittén har emellertid starkt förordat ämnets införande på skolschemat, och Meijerbergs gamla tanke har i seminariekommitténs utlåtande kommit till heders och införandet av undervisning i huslig ekonomi vid kvinnliga seminarier anses utgöra ett gott medel till att även i mindre och mera avlägsna folkskolor kunna införa undervisning i husligt arbete.

Om sålunda undervisning i husligt arbete kan anses vara i princip genomförd, när det gäller barnskolan, så måste man göra klart för sig, att härmed är endast första steget taget till att höja den husmoderliga färdigheten i vårt land. Frågan sammanhänger mycket nära med den alltmer framträdande strävan att giva landets ungdom, utöver den grundläggande allmänbildningen, en för vars och ens speciella levnadsbana direkt lämpad yrkesutbildning.

Folkundervisningskommittén säger härom: "Ställningen är i viss mån lik den, som förelåg då för 70 år sedan vår folkskola genom statsmakternas beslut fick sin lagstadgade tillvaro. Då gällde det barnen, nu gäller det åldersgruppen närmast ovanom barnstadiet. Och då som nu hade en förutgående social och ekonomisk utveckling nödvändiggjort en kraftig åtgärd för folkbildningens höjande."

Tre av staten tillsatta kommittéer, nämligen kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande, kommittén för ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen samt folkundervisningskommittén ha under de senaste åren behandlat frågan om ungdomens yrkes- och fackutbildning, och alla tre beröra i samband härmed den husmoderliga utbildningen.

Den fortsättningsskola, som enligt folkundervisningskommitténs förslag lägges ovanpå barnskolan, bygger visserligen vidare på den allmänna medborgerliga bildningen men tar dessutom fasta på den individuella specialiseringen genom den s. k. arbetskunskapen, d. v. s. förberedelsen till yrket.

Till den arbetskunskap, som av kommittén toges upp på fortsättningsskolans plan, hör också undervisning i husligt arbete. I fortsättningsskolor ordnade endast för flickor bör enligt kommitténs förslag det husliga arbetet utgöra den huvudsakliga arbetskunskapen. Men "då kunskaper och färdigheter på detta område äro av så stor betydelse ej allenast för den kvinnliga ungdomen själv utan ock medelbart för hela samhället, borde alla fortsättningsskolor, i vilka flickor åtnjuta undervisning, på ett eller annat sätt förknippas med någon undervisning i husligt arbete".

Kommittén för den lägre tekniska undervisningen tager i sin utredning angående yrkesskolor ej upp frågan om sådana skolor för husligt arbete, men den framhåller den sociala och medborgerliga betydelsen av att

i de fall, då obligatoriska lärlingskolor för i yrken anställda kvinnliga arbetare komma att inrättas, "dessa lärjungar böra beredas tillgång till undervisning i hushållslära i ändamål att bibringa de unga flickorna kunskaper i sådana ämnen, som fordras för skötande av ett hem, såsom sömnad och lagning av kläder, matlagning, hälso- och sjukvård". Kommittén för den lägre lantbruksundervisningens ordnande tar däremot upp tanken på verklig yrkesutbildning på detta område. Den framhåller det betydelsefulla uti att yrkesutbildning för lantbefolkningen erbjudes icke blott männen utan även kvinnorna och att den ordnas efter bägge parternas specifika behov.

Kommittén säger härom:

"Jämsides med den fackutbildning, som i våra lantmannaskolor gives landsbygdens unga män, böra de fackkunskaper, som äro behövlige för ett lantushåll, bibringas de unga lantkvinnorna uti för ändamålet anordnade lämpliga skolor.

Lantmannaskolorna böra enligt kommitténs mening alltjämt vara öppna även för kvinnor, men samtidigt behövde man fackskolor med undervisning mera direkt riktad på kvinnans arbetsfält, och kommittén anser att upprättandet av dylika skolor vore av så stort allmänt intresse att staten bör medverka härtill.

Vikten av husmoderlig utbildning har sålunda starkt framhållits i alla dessa utredningar, och uttalanden finnas både för en obligatorisk allmän husmodersutbildning och för en frivillig, mera yrkesmässig utbildning på detta område.

De två förstnämnda kommittéförslagen äro ännu ej slutbehandlade, men det sistnämnda har redan trätt i kraft och de däri föreslagna lanthushållskurserna ha under några år prövats. Statsanslaget, som 1912 utgick med 36,000 kr., har som redan nämnts stigit till 62,000 kr.

Under de senaste åren ha dessutom ett flertal skrivelser ingått till K. Maj:t med begäran om utredning eller anslag till olika former av husmodersutbildning. De ovannämnda olikariktningarna, den frivilliga och den obligatoriska, äro även här representerade. Så har Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala 1914 inlämnat en skrivelse med hemställan att K. Maj:t ville taga i övervägande "huruvida icke undervisning i teoretisk och praktisk matlagning, hälso- och sjukvård, spädbarnsvård och möjligen andra för makan och modern viktiga ämnen borde i för ändamålet nödig utsträckning genom lag göras obligatorisk för den kvinnliga ungdomen."

Moderata kvinnoförbundet har genom ett flertal av sina lokalstyrelser i år kommit in med en liknande hemställan, i vilken begäres att "enkla hemvårdskurser omfattande undervisning i matlagning, födoämneslära, utgiftsberäkning, tvätt, sömnad, allmän hygien och teoretisk barnavård i nödig utsträckning genom lag göras obligatoriska för den kvinnliga ungdomen".

På hösten 1915 ingick Svenska skolkökslärarinnornas förening med en begäran om ett särskilt förslagsanslag om "understöd för husmodersskolor med barnavård avsedda för städernas och industrisamhällellenas kvinnliga ungdom

ävensom ett förslagsanslag till understöd åt obemedlade eller mindre bemedlade elever vid dylika skolor", och några veckor senare kom en hemställan från skolstyrelsen för Uppsala Fackskola i samma syfte om beviljande av ett förslagsanslag å 20,000 kr. å 1917 års stat till husmodersskolor av visst angivet slag. Fackskolan har därvid menat husmoderskurser i allmänhet och ej särskilt tänkt på obemedlade eller på städernas och fabriksamhällellenas ungdom.

Kravet på ökade möjligheter till husmodersutbildning har även i annat sammanhang framkommit, nämligen i en skrivelse angående bekämpande av tobaksmisshuset samt i Medicinalstyrelsens yttrande över samma ämne. Till Stockholms stadsfullmäktige ha även flera skrivelser ingått med begäran att staden skulle upprätta yrkeshusmodersskolor. Så gjorde Tjänarinneföreningen år 1912 en hänvändelse i detta syfte, likaså Fredrika-Bremer-Förbundet och Svenska skolkökslärarinneföreningen. Stadsfullmäktige ha även tillsatt en kommitté för frågans utredning, och ett förslag till en kommunal yrkeshusmodersskola föreligger.

Man torde sålunda kunna säga, att intresset för denna fråga är synnerligen stort och att utsikterna till en välvillig behandling av densamma vid årets riksdag torde förefinnas.

Det förslag, som närmast torde komma att upptagas till behandling vid riksdagen, är det som i dagarna inlämnats från Socialstyrelsen. Socialstyrelsen fick till sig remitterade för yttrande de ovan nämnda skrivelserna

från Skolkökslärarinnornas förening, Fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala styrelse och Moderata kvinnoförbundet, och förslaget utgör nu en sammanfattande bearbetning av där fram-

ställda krav, på samma gång som det tar hänsyn till de i det föregående omnämnda utredningarnas framställningar.

KERSTIN HESSELGREN.

Birkagården.

En verksamhet kan växa fram under olika livsbetingelser. Ibland kan det förunnas en människa att för sin inre syn se en uppgift så klart utformad ända in i detaljerna, att det blott behövs att ge verklighet åt drömmen. Ibland åter får ett arbete börja helt stilla, och från de första ännu trevande begynnelseerna söka sig fram till nya uppgifter, som kanske från början endast dunkelt anats. I Birkagården har arbetet i ovanligt hög grad präglats just av denna livets egen växtkraft.

Hösten 1912 börjar Birkagårdens historia. Pastor Natanael Beskow och fröken Ebba Pauli, som burit på tanken att i Stockholm få till stånd ett settlement, avpassat efter svenska förhållanden, kunde då genom välvillig ekonomisk hjälp ute i Birkastaden börja ett settlementsarbete under mycket anspråklösa former — först endast läsrum samt samkväm på lördagarna med föredrag eller musik för folket i trakten.

Det låg mycken glad förväntan och bävande undran över de oktoberdagar, då de första förberedelserna till arbetet gjordes. Till och med vardagsbestyren hade ett gyllenskimmer över sig. Under

vandringarna till grannarna, som skulle inbjudas till det första samkvämet, fingo vi, som voro med om själva starten, nog märka, att många människor undrade vad de egentligen skulle plocka in oss i för partifack, och en viss lättförklarlig misstro gjorde att våra första lördagssamkväm blevo så fåtaligt besökta, att det kändes riktigt uppmuntrande när dörren till läsrummet knarrande öppnades för att släppa in någon nykomling. Men efter tre, fyra lördagar hade Birkagården redan fått en krets af vänner, som sedan trofast kommit igen samkväm efter samkväm och gjort att det blivit en viss hemprägel över lördagskvällarna, även sedan publiken ökats betydligt.

Dröjde det något, innan familjeaftnarna på lördagarna arbetat sig in i medvetandet, så blev läsrummet däremot uppskattat redan från första kvällen. Det var barnen, som genast lärde sig att hitta vägen dit, och de kommo i sådan mängd, att det snart blev nödvändigt att söka sysselsätta åtminstone de mindre bokhungeriga med något annat än läsning. Så tillkommo lek- och arbetsaftnarna för barn med lövsågning, pappslöjd, storslöjd, borstbinderi, teck-

ning och lekar för pojkarna samt sömnad och lekar för flickorna — arbetsfyllda och glada kvällar. De allra minsta barnen ha sin sagoafton en gång i veckan.

Men vill man riktigt få ett intryck av våren i Birkagården, då skall man gå till Kindergarten, där "Moster Disa" tillsammans med sina två medhjälparinnor för spiran över en skara strålande småttingar. Sådana solskensbarn som dem får man sällan möta. De ta hela världen i famn, och de lägga in hela sin själ i vad de göra, vare sig de leka brandsoldater eller göra flät-mattor, eller vad det nu må vara. När de stå omkring "Moster Disa" och "Tanterna" och sjunga sin morgonvers, känner man, att Gud för dem är en stor, god Far, verkligare än något annat, och det är rörande att se både hur de sträva att vara snälla mot varandra och hur de hemma söka vara riktiga små solskens för Far och Mor.

Ur läsrummet har också ungdomsklubbarna vuxit fram. Dit hade under den första tiden en skara halvstora pojkar samlats, och det var all annat än lätt att hålla dem i styr. En av dem, som först dragit dit de andra, hade en viss ansvarskänsla för det hela och brukade beskyddande förklara för bibliotekarien, att han skulle komma och hjälpa till att hålla ordning nästa kväll också. Men han passade inte precis till ordningsman, och en kväll — i november 1912 förresten — blev det explosion. Pojkarna ställde till en riktig kalabalik, och det var ingen annan råd än att stänga läsrummet på ett par da'r. Man fick vara glad, att de åtminstone ut-

rymde rummet omedelbart efter tillsägelsen. Men det blev också klart, att livaktiga pojkar i 15-årsåldern kräva mer självverksamhet och kamratliv än ett läsrum kan ge, och klubben Birka-gossarna blev stiftad för att fylla detta behov. Den första gossklubben har nu hunnit få tre efterföljare, medan flickklubbarna vuxit till två — med en tredje under bildning.

Om man jämför klubbarbetet förr och nu, ser man, att förströelsekvällarna så småningom inskränkts till förmån för arbetsaftnar och studiecirklar i stenografi, svenska, språk m. m. Gymnastik och sång höra till programmet. För den äldre flickklubben har skolkörskursen, som möjliggjorts och ledes av fröken Elsa Philip, nog varit det mest uppskattade. Pojkarna återigen ha kanske visat det största intresset för sin mässingssextett.

Birkagården har varit nog lycklig att kunna för klubbarna ordna sommarstugor, där ungdomarna blivit solbrända och krya och där ledarna haft rikt tillfälle till samliv med de unga. Stugornas historia fyller några av de ljusaste bladen i Birkagårdens bok.

Och läsrummet, som fått vara utgångspunkt för så många arbetsgrenar, det har fortfarande sin stora, givna publik — främst barn och ungdom, men även äldre —, och det stora bekymret där är nästan alltid: "Hur ska vi nu få tillräckligt med nya böcker igen?"

I studiecirkelarna samlas åtskilliga äldre deltagare än ungdomsklubbarnas kontingent, och det är en hjälp att se det intresse och den energi, som präg-

lar arbetet där. I cirklarna i svenska och språk slukas med förtjusning t. o. m. så torra saker som verbformer, artiklar och pronomen. Man förstår att detta är vägen att komma ut på de stora vidderna, som ett språk öppnar. I de cirklar, där man haft sådana ämnen som historia, litteraturhistoria eller sociologi, har det naturligtvis getts mera tillfälle att tala ut i frågor, som gå på djupet, och ofta kan man då som i blixtljus få se in i människors modiga kamp för personlighetsliv.

I vår har ett första försök gjorts att anordna en folkhögskolekurs för några av de säsongarbetare, som i regel äro tvungna att under några vintermånader gå utan arbete, och detta försök har gett oss ännu ett bevis på den kunskaps-hunger, som så många unga, arbetande människor känna. De tolv deltagarna stå för lärarna som sannskyldiga typer för unga, intelligenta, på en gång sökande och kamplystna människor, som trots sin ibland allt för ungdomssäkra ståndpunkt visat både glädje och tacksamhet att få se livsfrågor och tidsströmningar i nytt ljus. Genom sin iver att få fortsätta kursens arbete i studie-cirklar ha de hos Birkagårdens ledare väckt en varm önskan att under något fastare former kunna fortsätta arbetet. Få arbetsformer torde väl också erbjuda sådana möjligheter för människor från olika arbetsområden att få mötas i vänskap och till fortsatt gemensamt arbete som en sådan kurs. I dessa dagar vädjar Birkagården därför till allmänheten med begäran om ekonomisk hjälp för att kunna förverkliga denna plan.

Det är många ansikten, som skymta fram för ens inre blick, när man tänker på arbetet i Birkagården. Det är både lyftande och förödmjukande för den, som fått leva på solsidan, att fånga en glimt av ett liv, framlevat på skuggsidan. Det man kanske gått och klagat över i sitt eget liv krymper ihop till de rätta dimensionerna inför den modiga livskamp, som kämpas av många, eller den hemlöshet, som så många lida under.

Hemlös i sitt arbete och i kamratkretsen är en — han står så tydligt för mitt minne — en, vilkens historia är historien om kamp till blods för att ej bli förtvivlat trött inför det dagliga samspråket i kamratlaget, som kunde tas för förebilden till samtalen i Martin Kochs "Arbetare". Att orka tro på människovärdet, ändå, hos var och en, att inte ge upp kampen för framtidslandet, att inte tänka: "Vad tjänar det till att sträva och kämpa!" det är hans problem, och vem kan undra på att det tycks honom hart när olösligt.

Livet har tagit hårdhänt i en annan, som också satt in sitt allt på drömmarna om det nya riket, där var människa skall aktas som människa, där man skall slippa den tyngsta av alla vandringer — för att söka arbete utan att få något. "Om en finge slippa gå med gnagande oro för nästa dag, finge slippa att gå i trasiga kläder och sura skor, då vore det väl inte så svårt att inte bli bitter", säger han.

Det kostar honom mer än några ögonblicks hänförelse att kunna hålla sig uppe över bitterheten, hånet och hatet. Ibland är det en nästan religiös ton i

de drömmar om kommunism, som han hänger sig åt. Det ligger också alltid så mycken tacksamhet i rösten, när han talar om någon, som gett honom inre hjälp. "En sådan härlig människa," så brukar orden falla.

En tredje har fått dragas med en svår sjukdom hela sitt liv. "Om jag kunde lära mig förstå vad meningen är med livet, när man bara är en livsoduglig stackare," det är hennes tysta eller uttalade fråga.

Mycket djupt behöver man inte ha sett för att känna hur det väljer fram en ström av otillfredsställd längtan hos så många, en längtan, som trots allt tal om antireligiositet bär i sig något av det som Levertin talar om i "En gammal jurdisk sång," längtan efter

Messias, som skriker kring jorden
med frid, vart hans fotspår gå,
Messias, som lärer oss orden
för att livet och döden förstå.

Inför sådana längtande människor är det en fråga, som man så ofta gör sig: skall det förunnas Birkagården att få möta några av de outtalade behov, som människor bära inom sig och kanske söka trampa ned men ändå aldrig kunna göra sig fria från?"

Som en strimma av morgonrodnad skymtar då fram för blicken de gånger när Birkagårdens innersta längtan fått tråda fram, i söndagens predikningar — av pastor Beskow —, i söndagsföredragen, på pingstmötena. Vad där har kunnat ges är sådant, som det är svårt att tala om i ord. Men mer än en har nog känt det så, som en arbetare en gång uttryckte det: "Det är en sådan hjälp att få möta det religiösa, så att man

förstår det och känner sig rent av ha del i det, fast man alltid tyckt sig vara en förstockad gammal hedning."

Många av dem, som fått vara med om pingstmötena, ha känt det som om de från vardagsbråk, jäkt och motsatser fått draga in i ett stillhetens och glädjens land, där man mötts så förtroligt, att man kunnat slå upp dörrarna till annars stängda hjärterum och fått stanstillna inför livets djupaste frågor.

Ty det är ju i stillheten, som man måste söka hjälp att leva ut de många möjligheterna och fylla de många uppgifterna, som man ofta är för fattig och splittrad att kunna ta upp.

Det har sagts om den franska ungdomsrörelsen *Le Sillon*: "*Le Sillon est une amitié, le Sillon s'efforce d'être une vie.*" Om det kunde sägas i sanning om Birkagården, då hade den i någon mån fått fylla sin uppgift, men inför den uppgiften kan man bara av hela sin själ längta efter att vi alla, som från olika livsområden samlas där, skulle få göra verklighet av det platonska ordet, som var *Le Sillons* lösen:

"Il faut marcher vers la vérité avec toute son âme".

DAGNY THORVALL.

Kvinnor som statsråd i Norge. Norska stortinget har den 8 april med 91 röster mot 14 bifallit konstitutionskommitténs förslag om en förändring i grundlagens § 12 i så måtto, att kvinnor kunna utnämnas till medlemmar av statsrådet.

Svenska kvinnoföreningar uttala sig i äktenskapslagstiftningsfrågan.

Styrelserna för Fredrika-Bremer-Förbundet och Svenska Kvinnornas Nationalförbund, Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt Verkställande Utskott samt Soc. Dem. Kvinnornas Centralstyrelse ha till Lagberedningen inkommit med nedanstående uttalande:

I skarp motsats till den självständigare ställning i samhället kvinnorna numera intaga stå de föråldrade lagarna på familjerättens område. Kvinnorna känna allt hårdare trycket av den ekonomiska osjälvständighet äktenskapet medför för hustrun, ävensom av moderns begränsade bestämmanderätt i fråga om barnen. För många gifta kvinnor ha verkningarna av de ännu gällande, på en svunnen tids uppfattning grundade äktenskapslagarna medfört och medföra alltjämt verkliga lidanden.

Med stöd av den på dessa livsområden samlade kvinnoerfarenheten och i anledning av det arbete, som utföres av den av de skandinaviska statsmyndigheterna tillsatta gemensamma familjerättskommissionen, vilja undertecknade svenska kvinnoföreningar uttala följande önskemål, vilka vi begära få tillgodosedda genom nu pågående lagstiftningsarbete:

1) Mannens målsmanskap bör fullständigt upphävas, så att den gifta kvinnan erhåller full rättslig handlingsförmåga.

2) Livsförhållandenas skiftande beskaffenhet betingar att lagen uppställer och utformar olika förmögenhetsrätts-

liga system på grundval av såväl gemensam som enskild äganderätt med frihet för de blivande makarna att välja samt även rätt för dem att under äktenskapet övergå från ett system till ett annat.

Där egendomsgemenskap råder mellan makarna skall hustruns ekonomiska självständighet tryggas. Olika principer kunna härvid tillämpas, dock bör huvudprincipen vara, att makarna ställas lika med avseende på rådighet, vare sig denna utövas gemensamt eller är delad. I lagen bör sålunda utformas flera system för egendomsgemenskap.

Makarna böra vara skyldiga att bidra var och en i förhållande till sina tillgångar såväl till familjens underhåll, hemmets betryggande och barnens uppfostran som till täckande av vardera makens personliga utgifter, allt i enlighet med makarnas ekonomiska förhållanden. Till den del hustrun icke har egen inkomst av arbete eller förmögenhet, fullgör hon denna skyldighet genom sitt arbete i hemmet. Make bör beredas möjlighet att vidtaga effektiva lagliga åtgärder för att få till sig utbetalt det bidrag, som skall utgå i penningar.

3) Föräldramyndigheten över barnen bör tillkomma båda makarna med lika rätt.

I fall av tvist mellan föräldrarna i fråga om barnen bör hänsyn främst tagas till barnens bästa.

4) Tvister mellan makar hänvisas till en myndighet, vilken bör bestå av både män och kvinnor.

5) Kvinna, som gifter sig med främmande lands undersåte, bibehåller sin egen nationalitet, så länge hon är bosatt i hemlandet.

Sannolikt komma liknande uttalanden i denna fråga att under den närmaste tiden framläggas i Danmark och Norge av respektive kvinnoföreningar i dessa länder.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte. Tisdagen och onsdagen 25—26 april äger förbundets årsmöte rum i Stockholm. Tisdagen den 25 öppnas förhandlingarna kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m. å förbundets lokal, då redogörelse lämnas för förbundets och förbundskretsarnas verksamhet under det gångna året samt de för årsmötet sedvanliga ärendena behandlas.

Av ämnen på mötesprogrammet kunna nu nämnas: redogörelse av fröken Thorstenson för en av förbundet verkställd utredning angående gifta kvinnors yrkesutövning, diskussion av frågan om samarbete mellan nordiska kvinnoaksföreningar samt, eventuellt, en redogörelse över yrkesskolefrågan av fröken Kerstin Hesselgren.

Första dagens afton anordnas offentligt diskussionsmöte å Strand Hôtel, då den del av äktenskapslagstiftningen som berör makars egendomsrättsliga förhållanden kommer att ställas under debatt. Inledarinna blir fröken Mathilda Staël von Holstein. Efter mötets slut vidtar samkväm med supé.

Onsdagen den 26 är stort offentligt diskussionsmöte på K. F. U. M., till vilket inbjudan tillsammans med Fredrika-Bremer-Förbundet utgått från Stock-

holms F. K. P. R., Svenska Kvinnornas Nationalförbund, Vita Bandet, Föreningen Frisinnade Kvinnor, Moderata Kvinnoförbundet och Soc. Dem. Kvinnornas Centralstyrelse. Ämnet är lagberedningens förslag till ny lagstiftning angående barn utom äktenskap, och justitierådet Hjalmar Westring har benäget lovat hålla inledningsföredraget.

“*Illis quorum*” har tilldelats fröken Ebba Pauli som ett erkännande av hennes mångåriga i utomordentlig grad nitiska och gagnande arbete i fattigvårdens och barnavårdens tjänst. Som bekant har fröken Pauli alltsedan fattigvårdslagstiftningskommittén 1907 tillsatt varit ledamot av denna och som sådan satt in sina krafter och sitt intresse för den sak, som hon redan tidigare skänkt sitt energiska arbete.

Upplysningsmöte i husmodersutbildningsfrågan. I syfte att ur olika synpunkter belysa de krav som från skilda håll framkommit angående utvidgad utbildning för unga kvinnor i huslig ekonomi och spädbarnsvård hölls måndagen den 3 april ett offentligt möte i Stockholm, vartill inbjudan utgått från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse och L. K. P. R:s Verkställande Utskott. Fröken Kerstin Hesselgren redogjorde därvid för hela denna frågas uppkomst och utveckling i vårt land. Det sakrika föredraget återfinnes på annat ställe i dagens häfte. Doktor Karolina Widerström belyste därefter husmoderns olika uppgifter inom hemmet i hennes egenskap av uppfostrarinna, ekonomidirektör och hälsovårdarinna. Livliga bifallsyttringar vittnade om det intresse, varmed de två föredragen följdes av åhörarna.

Kringblick.

Hastar det? Det är Thora Daugaard som i Kvinden og Samfundet framkastar denna fråga och därmed sätter oss in i det i Danmark, oerhört aktuella spörsmålet huruvida de danska kvinnorna, med sin beviljade rösträtt, böra nu ögonblickligen och i största möjliga utsträckning ansluta sig till respektiva politiska partier. Över hela landet, på politiska möten och i partipressen, ropas det på kvinnorna. För deras egen skull måste de komma! Inom partierna få de den politiska upplysning, som ännu fattas dem! Deras röster gå till spillo om de ej tillhöra ett politiskt parti! Endast genom att gå in i ett politiskt parti kunna de förvärva sig inflytande!

Fröken Daugaard undrar helt lugnt om allt detta är så alldeles säkert och riktigt. Om den som inte förut har politisk kunskap får en allsidig och opartisk sådan genom att utan vidare störta sig in i ett, särskilt, politiskt parti? Om det är så visst att kvinnornas röster gå till spillo, i fall de icke binda sig till händer och fötter vid ett, särskilt, politiskt parti? Hon påminner om att det för närvarande i Danmark ej är mer än en fjärdedel av de manliga väljarna, som anslutit sig till de politiska partierna, och hon undrar om de återstående tre fjärdedelarnas röster verkligen gå till spillo. Hon undrar vidare, om en politiskt okunnig och oprövad väljarmassa, som kastas in i gamla, politiskt tränade partier, inte i själva verket ganska motståndslöst kommer under dessas inflytande, i stället för att själv få något sådant. Hon frågar också, i fall man inte möjligtvis kan tänkas ha ett visst intlytande, just när man står utanför och är den efterträdade.

Efter den gamla danska grundlagen ha 17 % av befolkningen valrätt, efter den nya 47 %.

För dessa nya 30 ha de 17 gamla skrivit såväl grundlag som vallag, men borde inte deras förmyndarskap upphöra med detta, frågar fröken Daugaard. Borde man inte ge de trettio tid att i ro överväga om de vilja acceptera de sjuttens politiska åskådningar och för framtiden dela ljuft och lett med dem? Och tillåta dem att även välja att stå utanför, om de känna

att de ännu så länge behöva detta för att tillägna sig opartisk politisk kunskap.

Något misstänkt synes det verkligen vara med den oerhörda nervositeten att ögonblickligen få de nyskapade väljarna in i de existerande politiska färfällorna. Tänk om de började tänka själva, innan de hunnit fångas in!

Charity begins at home. Huruvida de engelska kvinnornas energiska krigsarbete skall åt dem tynga ned rösträttsvågskålen, när — och om — fred en gång inträder, är ej gott att förutsäga. Däremot har kriget framkallat andra omständigheter, som man mera direkt kan tänka sig skola verka till förmån för deras erkännande som politiska medborgare. Koloniernas oförbehållsamma uppslutning kring moderlandet i det pågående kriget har redan nu väckt upp frågan, om icke Englands utomeuropeiska "dominions" rättvisligen borde få sända representanter till det brittiska parlamentet. En av Australiens ledande män, vilken England inte minst har att tacka för den ögonblickliga, aktivt sympatiska hållning som Australien intog till Englands uppträdande i kriget, lär vid ett nyligen avlagt besök i moderlandet ganska kraftigt framhållit det faktum, att han hade mindre inflytande på Storbritanniens politik än den fattigaste skottiska fåraherde. Och man börjar inse att sådant icke är fullt riktigt och lämpligt.

Men nu är det som bekant så, att det finns engelska kolonier, som gjort sina kvinnor till politiska medborgare. Dessa skulle då komma att medverka till det brittiska parlamentets sammansättning, medan Englands egna kvinnor vore utestängda därifrån. En anomali, som troligen inte skall kunna uppehållas vidare länge.

Tyskland och kvinnornas värnplikt. Den vid olika tidpunkter och på skilda håll sporadiskt uppdykande frågan om kvinnlig värnplikt — vi veta ju också av den här hemma — har allt sedan krigets utbrott varit under så gott som permanent debatt i Tyskland. Pfarrer Klönnes idé från 1820 och funderingarna efter 1870 års krig om att få kvinnorna in i någon sorts obligatorisk tjänstgöring ha tagits upp med frenetisk iver, särskilt från konservativt håll, och värnpliktsförslag i oändlighet ha sett dagen. Ensamt

Mathilde-Zimmerstiftelsen i Berlin-Zehlendorf inhöstade etthundrafyrtiofyra skrifter i frågan vid den förlidet år utlysta pristävlingen. De femtiotre prisdomarna hade således verkligen något att göra! I förbigående kan här nämnas, att de två bästa tävlingskrifterna, av en dr Reichel i Zwickau och en hr Hohmann i Schweinfurt, voro varandra så lika, att de sammanarbetats till ett förslag, som nu i april färdigtryckt framlägges för allmänheten.

Naturligtvis äro meningarna i frågan starkt delade inom kvinnorna själva. Grupperingen för och emot visar emellertid en nog så ominös konstellation — de mest förhårdade antiröst-kvinnorna i flock med ett flertal ledande rösträttskvinnor och hela rösträttsföreningar i strid mot förslaget. »Antis» fruktande att kvinnlig värnplikt skall som konsekvens medföra kvinnlig rösträtt, rösträttskämparna fruktande att intet positivt gott kan komma ut ur detta och intagande den ståndpunkten, att värnplikt och rösträtt icke äro och icke böra vara av varannat beroende.

Emellertid är förvirringen obeskrivlig. Från starkt konservativt håll, där man framför allt predikat satsen: kvinnorna åt hemmet, hör man nu ropet: kvinnorna till kasernen. Själva formuleringen återfinnes som titel på ett ganska uppmärksammat förslag och visar att för många är begreppet värnplikt för kvinnor det samma som krigsberedelse för kvinnorna.

Samtidigt ljuder emellertid befolkningspolitikernas proklamation att kvinnorna skola åter och åter igen föda barn åt staten!

Bland kända rösträttskvinnor, som direkt uppträtt mot den kvinnliga värnpliktsidén, märkas Lida Gustava Heymann och fru Kirchhoff. Rösträttsföreningarna i Bremen, Hamburg och Breslau ha i resolutioner uttalat sig emot ett obligatoriskt värnpliktsår för kvinnor, med överförande på dessa av en art militärsystem. Där emot uttalas ett varmt gillande av ökad yrkesutbildning för kvinnor, vilken då också skulle lämna rum för utbildning i med hemmets skötsel och barnens vård sammanhängande göromål.

I Archiv für Soziale Gesetzgebung und Sozialpolitik tar den framstående socialpolitikern dr Rosa Kempf till orda i saken. Som utgångspunkt påvisar hon den vitt skilda

syftningen med manlig och kvinnlig värnplikt, då den förra är en tvångsåtgärd till försvar mot eventuella yttre fiender och den senare griper inåt, in i hemmen, och vill ersätta — eller komplettera — de unga flickornas uppfostran därinom genom en statssocialistisk uppfostran, om vars goda verkningar man intet vet. Hennes slututtalande blir, att ett kvinnligt värnpliktsår, antingen det lägges socialt, hygieniskt-etiskt eller husmoderligt utbildande, vare sig man vill taga det som en kvinnornas plikt mot staten eller som en statens plikt mot kvinnorna, är till sin nytta något helt oberäkneligt, då däremot påtagliga olägenheter — för att icke säga skada — äro därmed förenade.

Även hinduiskorna! Under rubriken De indiska kvinnorna och politiken berättar The Common Cause att Sarojini Naidu, »India's Singing Bird», den berömda indiska skaldinnan vilken även engelska kritiker som exempelvis Edmund Gosse ställa så högt, deltagit som delegerad i den indiska nationalkongress, som sistlidna december hölls i Bombay. Det var inte som tyst åhörare Sarojini Naidu deltog i förhandlingarna. I hinduiska kvinnors namn riktade hon i ett tal en kraftig vädjan till de församlade att ihärdigt arbeta för Indiens självstyrelse.

Vid denna kongress förekom dessutom en hel kår av unga kvinnliga adjutanter, unga hinduiskor, som tillsammans med de unga männen besörjde en hel del praktiskt kongressarbete. Kvinnor sjöngo hymnerna vid förhandlingarnas öppnande, och utom Sarojini Naidu funnos även andra kvinnliga delegerade, som med mjuka, musikaliska röster talade från kongressestraden, icke endast i frågor, som direkt rörde kvinnorna, utan även i sådana, som beröra hinduernas förhållanden som nation.

Samma vecka — själva julveckan —, som denna nationella kongress hölls, samlades i Bombay en social konferens, i vilken åttahundra kvinnor deltog och där Sarojini Naidu ävenledes talade. En stor bankett, där all kastskillnad hade åsidosatts, gavs i samband med konferensen och i denna deltog kvinnorna i stort antal.

Om Sarojini Naidu berättas att hon haft det stora

moraliska modet att bryta med kastfördomarna och gifta sig med en man utom sin egen kast, Braminkasten. En oerhört modig handling även i våra dagars Indien. Hon uppträder ofta som offentlig talare och hyllas över allt med stor entusiasm. Indien är stolt öfver sin »Sångfågel».

Ett poem hon skrivit, »Past and Future», börjar med denna betydelsefulla rad: »The new hath come and now the old retires —».

Med skaldens intuition har hon fattat det nyas möjligheter och krav och använder nu sin ryktbarhet, sin västerländska uppfostran och sin egen frigörelse ur kastfördomarnas fjättrar för att bringa hem till sina hinduiska systrar medvetandet om att Indiens kvinnor måste vidga sin synkrets, taga del i nationens liv och leva ett eget, självständigt.

Kooperativt lantbruk.

Det är nu fyra år sedan några engelskor samlade sig kring ett företag, nog så enastående i sitt slag. Idéen var kooperativt lantbruk, och med vanlig engelsk företagsamhet hade man inom kort kommit så långt att 10,000 pund funnos tillgängliga för ändamålet och en lantegendom kunde inköpas för planens förverkligande.

Under tiden hade intressenterna i företaget sammanslutit sig till en organisation, The Women Co-operative Farmers, Ltd, och riktlinjerna dragits upp för det blivande arbetet. Avsikten var att undelätta starten för från lantbruksskolor utexaminerade kvinnor och flickor, som ämnade försöka sig som småbrukare. Man utgick ifrån den mycket riktiga uppfattningen, att en ensam kvinna skulle få ganska stora svårigheter med sitt eget lilla jordbruk, då återigen en grupp kvinnor skulle genom att vara kooperativt organiserade få sitt arbete betydligt underlättat och verkligt bli i stånd att leva på det.

Det var i Heathfield, Sussex, som en stor egendom inköptes, ett förträffligt område bevattnat av några bäckar och

med många källor. På en sträcka av 500 yards gränsade egendomen till stora landsvägen och omfattade såväl god åker- och trädgårdsjord som skog.

De fyra åren som gått ha visat såväl idéens riktighet som att företaget satts i gång på lyckligaste sätt. Det finns nu trettio kvinnliga jordbrukare på Heathfield, med olika stora bruk, varierande från en till åttio acres vardera. Tack vare gemensamt inköp av moderna och goda åkerbruksmaskiner — vilket ett ensamt småbruk givetvis ej är i stånd att bära — ha dessa trettio småbrukare varit i stånd att avvinna sina jordlotter resultat, som annars aldrig kunnat uppnås.

Fyrahundra acres jord av den stora egendomen vänta emellertid ännu på att bli tagna i besittning och brukade.

Boskapsskötsel har man allt från begynnelsen lagt sig stor vinn om i Heathfield. Under nuvarande bekymmersamma förhållanden i landet har det blivit ett huvudsakligt intresse för Heathfieldfarmarna att driva upp denna gren av yrket. De ha också nu ett stort antal kalvar av god ras, och svinavel är

något som de börja specialisera sig på. Företagets verkställande direktör, miss Emerson, är särskilt intresserad härför och anser att förhållandena på egendomen äro högeligen lämpade för uppfödande av svin i stor utsträckning.

För övrigt är miss Emerson själv specialist på boskapsskötsel. Hon har vuxit upp på en egendom i Irland, där hon redan från den tidiga ungdomen intresserat följde med och tog del i allt. Hennes bestämda uppfattning är, att kvinnor alldeles särskilt lämpa sig för att sköta och ta hand om djuren. Som bevis härför framhåller hon exempelvis att bönderna inte våga gå in till en sugga, som har smågrisar, emedan denna då är farlig, men att på Heathfield våga kvinnorna helt och hållet sköta om suggorna även vid dessa tillfällen, och de äro icke det minsta oregerliga utan lugna och förtroendefulla.

Systemet för svinutfordringen på Heathfield är kokade betor (mangold), inga råa rötter eller annat "råmaterial". Detta lär göra att de trivas och fetma hastigt. För övrigt få de röra sig fritt i inhägnad skog, vilket håller dem livliga och pigga, och där få de själva delvis sörja för sitt uppehälle.

Bostadsfrågan har med mycken ekonomi behandlats på Heathfield. Den gamla huvudbyggnaden på egendomen har behållits för miss Emerson och eleverna, sådana mottagas nämligen även för praktisk utbildning i jordbruksarbetet. Den är i sig själv inget mönsterhus, men man har med stor uppfinningsrikedom utnyttjat alla möjligheter och inrättat det hela på det mest praktiska sätt. De enskilda småbrukarna åter ha för

det mesta låtit bygga, varvid man framför allt haft i sikte att inreda sina stugor så att de äro lätta att hålla i ordning. En typisk stuga har kostat ungefär 200 pund att uppföra, den innehåller då vardagsrum, kök och sängkammare på nedra botten, med ett sovrums och vind ovanpå. Några hus av bungalow-typ med pittoreskt vardagsrum och stor veranda förekomma, men ha också kostat mera. Varje stuga, de större som de mindre, har sitt badrum med inlett kallt och varmt vatten, "en absolut nödvändighet för en utarbetare" säger miss Emerson. Mjölkkammare, förrådsrum och källare äro överallt inredda med största sinnrikhet.

Frukt- och trädgårdsodling är givetvis en sak som man lägger stor vikt på, och för att blivande förpaktare inte skola behöva ta emot lotter där inte ett fruktträd ännu finnes, ha nu på miss Emersons initiativ flera tusen fruktträd satts på olika områden av egendomen. Flera av delägarna ha redan kommit långt med sin trädgårdsodling. Svarta vinbär och gröna krusbär äro, tillsammans med hönskötsel, produkterna från ett arrende, ett annat avkastar hallon och äpplen.

Men Heathfield är endast en liten början, säga miss Emerson och hennes kooperatörer, företag som detta skola komma i gång över hela England, göra jorden fruktbarande och skänka kvinnor en intresserik och hälsobringande verksamhet. Kooperativt lantbruk över hela landet och den rätta typen av kvinnor med i det!

Den lösen skulle kunna gälla även för Sverige. Vem tar initiativ därtill?

ELLEN KLEMAN.

Henriette Renan.

I.

Elle était un organe de ma vie intellectuelle et c'est vraiment une portion de mon être, qui est entrée avec elle au tombeau.

ERNEST RENAN.

Henriette Renans egen betydelse faller helt och hållet inom personlighetens område, men likvisst har hon en ej ringa del i att namnet Renan erhållit sin klang. Också är det genom broderns, Ernest Renans minnesteckning över henne samt de båda syskonens brevväxling under de för Renans ungdomsutveckling avgörande åren, som hennes bild blivit bevarad. Minnesteckningen nedskrev Renan året efter hennes förtidigt inträffade död, men av pietetsskäl lät han trycka den endast i en privatupplaga, tillägnad "dem som känt min syster Henriette". Och dessa pietetsskäl vidblev Renan ännu i sina sena år och avstod för deras skull enligt företalet till sin autobiografi, *Souvenirs d'enfance et de jeunesse*, ej allenast från att införliva minnesteckningen med denna sin ungdomsbikt utan dess mer från att därstädes giva någon bemärkt plats åt den personlighet, "som likvisst haft det största inflytandet på hans liv". Den tillbakadragna, inåtvända Henriette Renans levnadsideal, det som hon under tunga år offrat åt sin broders framtid, hade varit en obemärkt och oavhängig studietillvaro, en tillvaro in angulo cum libello. Och för en uppfattande läsare av hen-

nes brev belysa hennes fåtaliga och alltid för broderns skull framtvingna yttranden om sig själv så starkt hennes individualitets skygga och ömtåliga stolthet, att de föra tanken till Fra Angelicos bild av S:t Peter Martyr, den där påminner om tysthetslöftet. Också förklara dessa brev tillfullo Renans motvilja att medan dagsmeningarnas strider ännu stodo kring hans namn överlämna systemens minne till publiciteten och kritiken. Testamentariskt gav han emellertid sin hustru uppdraget att redigera och utgiva minnesvolymen: *Lettres intimes d'Ernest Renan et d'Henriette Renan, 1842—1845. Précédées de Ma Soeur Henriette par Ernest Renan.*

* * *

Renan var som bekant bretagnare och tillhörde enligt sin autobiografi en urgammal släkt av detta drömmarfolk, enstädes av honom karakteriserat som ett adelsfolk, som endast duger att tjäna adelsmän. Led efter led hade alla manliga medlemmar av hans familj varit jordbrukare eller sjömän, oegennyttiga och opraktiska, men till sinnelaget oberoende. Renan, fadern, synes varit den förste som sökt förena sitt yrke som sjökaptan med handelsföretag. Typisk bretagnare som han emellertid var, misslyckades han med de flesta av dessa, bragte småningom sin familj till ruin och slutade sitt liv huruvida genom olyckshändelse eller självmord

blev aldrig uppdragat. Av hans tre barn var Henriette den andra i ordningen och tolv år äldre än den yngre brodern Ernest. Ekonomiska familjebekymmer, vilka senare skulle gestalta hennes yttre öde, beskuggade redan hennes barndom och förökade det svärmoder hon ärvt efter fadern men danade också brådmoget hennes av naturen djupa och fasta sinne. Och allt från den lille Ernests tidigaste år blev hon långt mer än modern hans stöd och ledarinna och han hennes tillvaros största glädje. Och likartade till begåvning och samstämda genom många drag i väsendet mottogo de av barndomens och den första ungdomstidens intryck och synminnen samma emotionella och intellektuella inriktning. En modern författare säger, att varje landskap är ett själstillstånd, och det kan sägas om dessa båda syskon Renan, att Bretagne och deras fädernestad Tréguier, oaktat alla de senare så motsatta brytningarna i deras inre, livet igenom förblev ett deras själstillstånd. Dess innebörd har Renan betecknat som en sinnets och fantasiens rent ideella romantik, som moralisk romantik.

Tréguier leder sitt ursprung från ett av de kloster, som mot slutet av det femte århundradet grundlades på den bretagneska kusten av keltiskt-brittiska emigranter. Och efter att på åttahundra-talet blivit biskopssäte samlade detta kloster på medeltidsvis kring sig en liten stad, som emellertid, då den ej hade något som helst världsligt skäl för sin tillvaro, ej håller fick någon utveckling i denna riktning. I ersättning erhöll den under tolvhundratalet sin väldiga katedral och en sådan mängd kloster, att

dessas murar bildade hela gator, och blev därefter fram till revolutionsåret ett ekklesiastiskt centrum i en omnejd, som myllrade av kyrkor, kapell och kloster, alla tillsammans ett sannskyldigt sanktuarium såväl för minnen och legender ur det medeltida troslivet som i undångömda vrår för den keltiska sagovärlden. För en kort tid sönderbläste väl revolutionen detta ultra katolska samhälle, konventet upplöstes stiftet och förjagade kongregationerna, men nästan omedelbart efter restaurationen hade Tréguier, som om revolutionen aldrig hänt, återfått sin klockklang, sina präster och nunnor och med dem hela sin åldriga andliga fysionomi.

Det världsfrånvända i denna värld hade den svärmodiga och slutna Henriette i blodet, och koncentration präglade tidigt hennes tanke och själsliv. Överhuvudtaget framträder hennes personlighet redan under de första ungdomsåren i så fasta former, att man ovillkorligen tillägger henne begreppet: i hög grad förutbestämd. Så gör hon exempelvis, ehuru ett folkets barn, uppväxt i de mest anspråkslösa förhållanden och själv anspråkslös ända till skygghet, intryck av en sådan ursprunglig andlig förnämhet, att den för fantasien framkallar — fast man nästan är benägen att le däråt — någon gemensamhet mellan henne och Tréguiers gotiska dom.

Sin första undervisning, föga avvikande från den som före revolutionen gavs i de strängaste religiösa samhällen, mottog Henriette av några gamla ursulinernunnor, och vad de visste meddela henne tillägnade hon sig snabbt, och ett moment, recitationen på latin

av bibeltexter och salmer, blev genom hennes fina reflexionsförmåga grundläggande för hennes senare ej obetydliga kunskaper i detta språk. Hennes uppfostran hade dock givetvis förblivit knapphändig och ensidig, om ej en tillfällighet fört i hennes väg en lärarinna av ett för Tréguier sällsynt slag. En ung adelsfröken, vilken i England under emigranttiden erhållit en gedigen bildning och vilkens familj revolutionen ruinerat, sökte i Tréguier utnyttja sina kunskaper, och Henriette blev en av hennes elever, antagligen därtill förhjälp av sin mormor, till vilken hon stod i ett innerligt förhållande och som var av en mer burgen borgerlig samhällsklass än familjen Renan. Något förvärvssyfte drev henne likvisst ej till dessa studier, utan allenast det rena kunskapsbegäret, ty hon hade vid denna tid en lika stark dragning till klosterlivet, för henne fristaden för ett intellektuellt liv, som Renan allt från gosseåren till den prästerliga banan.

I Henriettes adertonde år inträffade emellertid faderns död, och familjen befann sig ej allenast nödställd utan även skuldsatt. Den äldre sonen lämnade hemmet för att som köpman förvärva sig till en början sin egen utkomst, och för Henriette fanns klostrets fristad, men, säger Renan om den unga systemen, "dès lors elle s'envisageait comme chargée de mon avenir". Hennes hjärta gav sin befallning, och ehuru varje beröring med främmande människor var ett lidande för henne och hennes kunskapsmedel för en existenskamp ännu voro knappa, upptog hon den modigt genom att i Tréguier, varest all skolundervisning dittills

ansetts som de religiösa samfundens prerogativ, öppna en privatskola. Vilken själf full mildhet hennes natur oakttat dess oavhängiga fasthet ägde belyses av det porträtt Renan från dessa år skisserat av henne. "Ma soeur avait à cet âge un charme extrême. Les personnes, qui ne l'on connu que tard et fatiguée par un climat rigoureuse, ne peuvent se figurer que ses traits avaient alors de délicatesse et de langueur. Ses yeux étaient d'une rare douceur, sa main la plus fine et la plus ravissante, qui se peut voir".

Henriettes skola fick aldrig mer än ett fåtal elever, och hon förmådde ej ens utestänga nöden från hemmet. Och när hon så en dag fann den lille Ernest övergivet gråtande, emedan några barn hånat honom för hans dåliga klädsel, fattade hon det särskilt för hennes natur bittra beslutet att lämna de sina och Bretagne. En tillfällighet gav henne anvisning på en plats i Paris som underlärarinna i ett av dess många institut för unga flickor, och ehuru hon i världsstaden ej ägde vare sig vän eller bekant, sökte hon denna plats, som hon även erhöi.

Den första tiden i Paris genomled hon som en febersjukdom fylld av hallucinationer. En novis från Tréguiers stora kloster, isolerat från samtidens atmosfär, befann hon sig utan övergång i ett de moderna idéernas vindfång och i ett centrum för ett bullrande världsligt liv, och hennes närmaste omgivning i en läroanstalt, inriktad på en mondän bildning, var kylig, beräknande och frivol och mötte hennes allvar och plikt känsla med oförstående och hennes till det yttre enkla person med ett halvt löje. Men

hennes viljeenergi hade sin styrka i ett målmedvetet och starkt hjärta, och hennes personlighets växt var redan så kraftig, att dess rötter även i den nya jordmånen funno den näring, som tillhörde dess egenart. Hennes klara intelligens och outtröttliga arbetsförmåga förskaffade henne också efterhand erkännande, och hon blev erbjuden att övertaga ledningen av ett efter solidare principer arbetande institut, dock med villkor att inom en viss tid avlägga erforderliga examina. Genom en arbetstid av sexton dygnets timmar fyller hon måttet och vida därutöver, och, säger Renan, "son instruction, déjà très étendue, devient exceptionelle". Ur dessa studier, förnämligast de historiska och filosofiska, framgick hennes därefter aldrig sviktande tro på tankens suveränitet, vilken tro gravlade hennes ortodoxa tro och förvandlade hennes barndoms och ungdoms katolska Tréguier allenast till en hägring från en i tidshavet sjunken stad. Men ehuru hon förkastade alla tros-system, förblev hon likväl till sinnet religiös. Det var i fullkomlig andlig avskildhet hon genomlevde denna stora inre kris, och hon berörde den ej häller tillsvicare för de sina.

Henriettes vistelse i Paris hade varat i fyra år, då Renan för sin vidare prästerliga utbildning ditförflyttas till läroanstalten Saint-Sulpice. Från återseendet med systemen berättar han, att han till det yttre finner henne lika enkel som förr i Tréguier, ja, att hon besöker honom iklädd alltjämt sin stora bretagniska sjal, men att den karaktärsfulla prägel hennes personlighet fått gör ett starkt intryck på honom. Själv iakttagar hon gent emot den femtonårige

unge brodern, vilken så att säga växt upp i sutan, den största försiktighet och hänsynsfullhet. Men med en helt annan innebörd än ditintills uppställer hon nu för sig den fråga, vilken hon i ett av sina brev senare uttryckt med evangeliets ord: "qu'as-tu fait de ton frère?" Hon inser det sannolika i att även han skall råka i strid med sin barndomstro och att måhända hela hans framtida ve och väl kan komma att bli beroende av huruvida han i avgörandets stund äger ekonomisk frihet att ändra levnadsbana. Därföre blir också hennes främsta omsorg att söka förstora sina inkomster, och då detta under de nästföljande åren i Paris ej lyckas henne tillräckligt, tvekar hon ej att antaga en plats, som på särdeles goda villkor erbjudes henne men som tillika innebär landsflykt för många år framåt och försätter henne, vilken i oberoendet ser ett av livets högsta värden, i en mycket avhängig ställning. Platsen är nämligen som guvernant för en grevlig familj Zamoyskis tre döttrar och i Polen på ett långt in i landet öde liggande gods. För brodern uppger hon som enda skälet till detta steg, att hon vill betala de skulder, som ännu finnas efter fadern. Innan hon lämnat Paris har hon emellertid redan sett sina aningar besannas, tvivlets sönderfrättningsverk har redan begynt hos Renan. Läroanstalten Saint-Sulpice var — med ett citat från Levertins essay över Renan — i samma grad olik Tréguiers gamla prästseminarium "som en modern glasmålning är olik en bretagnisk medeltidsdoms i djup glöd flammande fönsterskiva", och på tusen vägar sipprade modern åskådning in i hans själ. BERTHA HÜBNE

Brevväxling.

"Hjälpsystrarna".

Det svar som fröken Ulrich i 7:de häftet av Hertha tillställer mig tarvar ytterligare några ord av "beriktigande".

Helt naturligt måste mitt föregående uttalande forma sig till ett försvar för Röda Korset, dess uppfattning om och åtgöranden i saken, enär fröken U:s artikel företrädde frågan från synpunkten av den sjuksköterskegrupp, som på allt sätt motarbetar denna för vårt försvar så viktiga frågan om tillräcklig sjukvårdshjälp under krigstillfälle. Erfarenheterna från Tyskland visa att Hilfsschwesteren där på ett förtjänstfullt sätt fyllt de fordringar, som ställts på dem, och säkerligen komma våra svenska "hjälpssystrar" om och då det påfordras icke att visa sig mindre kunniga, mindre hängivna.

Även om fröken U:s artikel "endast avsåg en redogörelse för hjälpsysterfrågans läge här hemma" — vilket var mycket omtänksamt av frk. U —, ligger ju i sakens natur att en redogörelse bör vara korrekt, varför ordet Hülferinnen (Helferinnen) endast borde använts i dess rätta lagstadgade betydelse. Då hade icke Herthas läsarinnor bibringats någon skev uppfattning av saken. Det var för att återställa begreppen på deras rätta grund, som jag insände "beriktiganden" av frk. U:s "redogörelse", och den utredning av de olika sjukvårdsgrupperna i Tyskland, som jag lät inflyta, var, sedd mot bakgrunden av frk. U:s artikel, väl behöflig.

Då man företager sig att skriva en "redogörelse" över en verksamhet brukar man hänvända sig till dem som utöva verksamheten för att där få "första-hands"-upplysningar, men då artikelförf. i stället ur de öppna motståndarnas utgjutelser i ämnet samman-

sätter en "redogörelse" över saken, då måste man fråga sig om icke ett annat syfte än en blott och bart "opartisk redogörelse" ligger till grund för en önskan att i skrift få framförda en del förhållanden, vilka, sedda med motståndares ögon och framförda med motståndares penna, måste betraktas som hugg mot verksamheten i fråga.

Fröken U. kommer med tvenne egendomliga upplysningar, dels att hon icke haft "någon anledning att befatta sig med den uppdelning av sjukvårdspersonalen inom Tyska Röda Korset" (varför omnämnes ens då detta lands "Hülferinnen") och dels att då frk. U. använder ordet Hülferinnen (Helferinnen) "sammanfattar hon i denna benämning den med anledning av kriget tillkomna sjukvårdspersonalen". Åter ett egenmäktigt förfarande. Hade det icke varit skäl att redan från början i en not underrätta Herthas läsarinnor därom, att artikelförf. icke godtager gällande uppdelning och beteckning av tysk sjukvårdspersonal utan helt egenmäktigt inrangerar det olika grupperna under den lägst kvalificerade gruppens namn?

Passade detta måhända bättre till de framförda synpunkterna eller var det ör att icke belasta Herthas läsarinnor med för många uppdelningar? Jag tillåter mig att framställa denna fråga.

Annorlunda fattar fröken Gerda Marcus frågan, över vilken hon i Sv. Dagbladets B-nummer av den 2 april infört en förträfflig artikel under rubriken "Hur Tyskland skapat sin ypperliga sjuksköterskearmé" och i vilken påpekas att Tyska Röda Korset noga skiljer på de olika grupperna av sjukvårdspersonal.

Angående "beriktigandet" vidkommande frk. U:s uppfattning av den avkortade examen (Notprüfung) och dess upphävande kan jag fatta mig kort.

“Notprüfung“ sänkte (till följd av krigstillståndet i aug. 1914) för tillfället Vollschesterns (Röda Kors-systrarnas) utbildning från 12 till 6 månader, och då redan den 30 juni 1915 “Notprüfung“ upphävdes, kunde detta endast avse Vollschestern (emellan ingen annan sjukvårdsgrupp i Tyskland har 12 månaders utbildning) och ej, såsom frk. U. synes uppfatta saken, “samtliga kategorier av sjukvårdspersonal“.

Vad sedan vidkommer förordningen av den 10 mars 1915 handlar den om Hilfsschestern och Helferinnen vilka visat sig så dugliga att de på reservlasaretten kunnat användas i Vollschesterns arbete. För att dessa Hilfsschestern och Helferinnen fortfarande skola få räknas såsom Vollschestern fordras att de komplettera sin kortare utbildning (=6 resp. 3-1 mån.) upp till 12 månader. Därom handlar det av frk. U. översatta brottstycket ur nämnda förordning, men icke om att höja Hilfsschesterns (eller Helferinnens) utbildning såsom sådan.

Att Hilfsschesterns sexmånatliga utbildning fortfarande är den lagstadgade framgår av följande uttalande tillställt överfältläkaren doktor I. Dahlheim av ordföranden i Zentralkomitee des Preussischen Landesvereins vom Roten Kreuz så sent som den 24 februari 1916.

“Für Hilfsschestern ist, nach langjährig bewährter Art, eine sechs monatliche Ausbildung Vorschrift.“

Av det anförda torde framgå, att uppgiften om att erfarenheten från Tyskland visat att den vid krigets början för Röda Korssystrar (Vollschestern) tillåtna 6 månaders utbildning (Notprüfung) icke ansetts tillräcklig utan blivit höjd till ett år, är riktig (vilket jag hela tiden framhållit), men att den uppfattning frk. U. föräktar, nämligen att Hilfsschesterns

(liksom ock Helferinnens) utbildning skulle höjts från 6 till 12 månader, är oriktig.

Med detta anser jag för min del diskussionen i denna sak avslutad.

BERTHA NORDENSON.

Då jag genom vänligt tillmötesgående från Herthas redaktion blivit satt i tillfälle att taga del av ovanstående inlägg ber jag att som svar därpå få framhålla följande:

När fru Nordenson säger, att redogörelsen för hjälpsysterfrågan borde ha byggts på »första-hands“-upplysningar och icke sammansättas “ur de öppna motståndarnas utgjutelser i ämnet“, förbiser hon att alla uppgifter om de kvinnliga sjukvårdstruppernas organisation m. m. såväl som om Röda Korsets motiv äro hämtade ur föreningens egen skrivelse i ämnet. I fru Nordensons första genmäle (i h. VI) vitsordas även att min redogörelse “låtit såväl den ena som den andra partens uppfattning av saken träda fram“ och att de synpunkter, som bestämt S. R. K. att framföra frågan, “fullt lojalt i huvuddrag om än helt kort“ framhållits. Vid sammanfattandet av de invändningar förslaget framkallat använde jag helt naturligt Svensk Sjukskötersketidning som källa, ty jag måste vidhålla att sakkunskapen vid bedömandet av mer eller mindre fullständiga kurser torde närmast vara till finnas hos dem, som själva utövat sjukvård och handhaft elever utbildning.

Mitt yttrande att jag icke haft anledning befatta mig med Tyska Röda Korsets uppdelning av sin sjukvårdspersonal förvånar fru Nordenson. Men jag upprepar det: min redogörelse avsåg endast den av S. R. K. framlagda planen och den strid den framkallat. Jag ansåg mig icke behöva peka på den tyska organisationen som en förebild till den svenska och hade därför

icke satt mig in i hithörande tyska förhållanden.

Vad slutligen den mångdebatterade "Notprüfung" beträffar, så tyckes det sannerligen vara svårt att komma till någon förståelse. Fru Nordenson förefaller i denna punkt vara helt och hållet suggererad av Röda Kors-organisationen. Men varken i Tyskland eller i Sverige är väl R. K. någon statsinstitution, och då fru Nordenson, såsom ett bevis för lagstadgad halvårig utbildning, anför ordförandens i Tyska R. K:s Centralkommittés utsago, att 6 månaders utbildning är föreskriven för "Hilfsschwestern", är väl detta att betrakta som en anordning vidtagen och vidmakthållen av en enskild förening och kan icke åberopas som stöd för

att tyska staten godkänner en 6 månaders kurs. Att i Tyska R. K:s organisation s. k. "Hilfsschwestern" ha sin givna plats har det aldrig fallit mig in att bestrida; jag har blott påpekat att i inrikesministerns kungörelse av den 30 juni 1915 står det tydligt och klart uttalat, att samtliga kategorier sjukvårdspersonal, som under första krigsåret tillätos genomgå "Notprüfung", hädanefter måste underkasta sig den föreskrivna utbildningen av 12 månader i en av statens sjuvårdsskolor eller eventuellt motsvarande utbildning.

Då jag för min del icke tror att de ståndpunkter vi intaga i denna fråga kunna gagnas eller ytterligare belysas genom fortsatt diskussion, har jag intet mer att tillägga. SIGRID ULRICH.

Notiser från bokvärlden.

Det offentliga talandets konst av Odal Ottelin. Andra upplagan. (Verdandis småskrifter N:ris 196, 197.) Albert Bonniers förlag.

Om det finns något som svensken behöver lära sig, så är det konsten att tala offentligt, ty den gåvan ha sannerligen ej goda féer bringat honom vid hans födelse. Att ett och annat lysande undantag finnes — såväl bland svenskar som svenskor — framhäver endast så mycket mera bristen hos oss andra. Själva språket, lynne, temperament lägga stötestenar i vägen.

Tacksamma må vi därför vara över att få lektor Ottelins bok i vår hand. Den framhåller obarmhärtigt alla brister och felaktigheter hos den svenske talaren men öppnar också vägarna till studiet av en konst, som med aktgivande och ihärdighet kan förvärvas — om än den högsta, gudabenedade vältiligheten förblir utom räckhåll. Säkert är att den svenska genomsnittstalaren

är i utomordentligt behov av en vägledning som denna och att däri givna råd och anvisningar kunna bli av mycket stort värde för honom. Det är icke endast vad som rent tekniskt är att iakttaga, vilket här med klarhet och reda framhålls, talandets själva idé lever i denna kunnigt geniala framställning av vad en talare bör göra och låta.

Lektor Ottelin har tagit sitt ämne i två delar, Innehåll och form och Talaren och auditoriet. Glädjande är att kunna konstatera att de två små skrifterna tydligen funnit väg till en större allmänhet. Den nu upplagda andra upplagan går ut i det femte—åttondetusendet.

Den furstliga äktenskapsmarknaden i Europa av prinsessan Catherine Radziwill. Wahlström & Widstrands förlag.

En almanach de Gotha med fylliga randanteckningar kan man närmast kalla denna bok. Större och mindre högheter

passera i förvirrande antal revy, flertalet av dem behandlade så gott som "ett camarade" av författarinnan, som själv genom börd och relationer hör nästan de allra översta av "the upper teu".

Troligen är det förf:s rent personliga relationer till de många höga herskapen, som kommer henne att så solidariskt försynt behandla deras äktenskapliga förhållanden. Eller är det ett stort misstag av oss vanliga dödliga, när vi anise att furstarna och furstinnorna inte få följa "sitt hjärtas röst" som det så vackert heter vid val av maka eller make? Tror man emellertid prinsessan Radziwill, så ha de flesta europeiska furstepar slutit sitt förbund sedan kontrahenterna efter några dagars tillfälligt sammanträffande funnit varandra i en stark och varm kärlek, och deras äktenskap äro mycket lyckliga. Tragedier och skandaler, som äro ett erkänt faktum, behandlas med lätt och varsam hand, och även där finnas ljuspunkter och försonande moment, som knappast förut framträtt.

Bland Habsburgare, Hohenzollrar, Romanoval och andra har det svenska konungahuset också sitt eget lilla kapitel. De för övrigt ganska summariska uppgifterna där synas i sin helhet ganska korrekta. Att Maria Pavlovna för sig ensam får flera, sympatiskt hållna sidor av detta kapitel har väl sin särskilda förklaring i den polskryska prinsessan-författarinnans nära förbindelser med Ryssland och dess furstehus.

Så helt fri från färg av skandal-kronika, som denna bok är, kommer den dock utan tvivel att roa dynastiskt intresserade personer. Ur historisk-politisk synpunkt bringar den intet nytt.

E. K—n.

Kvinnans fostran och bildning för hem, samhälle och fädernesland lyder formuleringen av ett ämne, som en del därav intresserade kvinnor gör till föremål för en pristävlan. Tävlingskriften skulle omfatta undervisningsämnen, arbetsordning, lärotid, åldersgräns samt om möjligt approximativ kostnadsberäkning och lämna svar på följande frågor:

1) Bör kvinnans betydelsefulla uppgift som maka, mor och uppfostrarinna vara den bestämmande riktlinjen för hennes uppfostran?

2) Är kvinnans utbildning till yrkeskicklighet på olika arbetsområden och träning i regelbundet arbete till lika stort gagn för hemmen som för hennes personliga utveckling och kunna dessa båda ovannämnda mål med fördel ställas sida vid sida?

3) Vore det lämpligt att liksom staten av männen kräver värnpliktstjänstgöring, den även ägde rättighet att förfoga över en del av kvinnans tid och arbetskraft?

4) På vad sätt skulle en sådan kvinnlig värnplikt ordnas?

Tävlingskrift bör före 1 oktober 1916 under pseudonym vara insänd till friherrinnan Elisabeth Frölich, Floragatan 15, och kommer att bedömas och prisbelönas av en nämnd bestående av friherrinnan Elisabeth Fröhlich, född d'Albedyhll, fältintendenten major E. M. Wikland, fröken Kerstin Hesselgren, fru Sigrid Qvarnström, född Flodin, och fröken Signe Laurell.

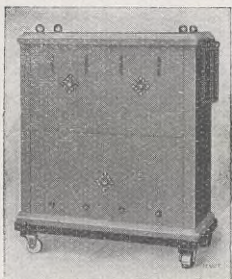
1:a pris 500 kr., 2:a pris 300 kr., 3:e pris 100 kr.

Andrea Eneroths Högre Handarbetssaminarium

Kommendörsgatan 32, 1 tr. STOCKHOLM Allm. Tel. Österm. 16 18

Av Kungl. Maj:t godkänd, högre lärarinnekurs på 1½ eller 2 år.

Även ettårig lärarinneutbildning. Enda tvååriga handarbetslärarinnekurs. Högre kursen har två valfria linjer med samma kompetens. Seminariet åtnjuter **statsanslag** och kan därför mottaga några frielever. **Ansökan** göres helst före 1 Juni till nytt arbetsår, som börjar 1 sept. Mottagningstid hvarje dag 12—1, Fullständigt prospekt sändes på begäran.

Ny flyttbar elektrisk

Stenkamin

i grå, röd o. gul färg-
ton med automatisk
strömfrånslagning
när väggarna äro till-
räckligt varma.

Ekonomisk i bruk.

Hjalmar Löfquist Elektriska Affär
23 BIRGER JARLSGATAN, STOCKHOLM.

SPECIALSKOLAN

FÖR

VÄVNING OCH VÄXTFÄRGNING

RIDDAREGATAN 7B. ALLM. TEL. 255 97

Inneh. HEDVIG MAASS.

Kurser i Vävning och Växtfärgning.

Undervisning alla dagar 9,30—7.

PROSPEKT.

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FORBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postansalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. II—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.**

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån.*

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Husmodersutbildning. I. Av *Kerstin Hesselgren.*

Birkagården. Av *Dagny Thorvall.*

Svenska kvinnoföreningar uttala sig i äktenskapslagstiftningsfrågan.

Kringblick.

Kooperativt lantbruk. Av *Ellen Kleman.*

Henriette Renan. I. Av *Bertha Hübner.*

Brevväxling: "Hjälpsystrarna".

Notiser från bokvärlden.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyrtiden, förklaras af kunnigare vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet

Ledig annonsplats!